

Федорова К. О.
магістр міжнародних відносин
Київська гуманітарна академія

ЕКЗОГЕННІ ВИКЛИКИ НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ ІСПАНІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми дослідження. Тема даної статті актуалізується динамічним розвитком ери глобалізації на початку ХХІ ст., в умовах якої піднялися питання глобальних та світових інтересів, які перевищують національні. Після закінчення Холодної війни біполярна система міжнародних відносин стала такою, що тяжіє до багатополарності, з усіма відповідними перевагами, недоліками та наслідками. Сьогодні не можливо ігнорувати принципові відмінності між країнами у світі, адже далеко не всі вони між собою є стратегічними партнерами. Навіть єдине і зрозуміле для всіх прагнення миру та безпеки на планеті, не для всіх є бажаним. Прогресує сепаратизм, приватні інтереси, імперські амбіції та боротьба за стратегічні об'єкти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-концептуальні засади особливостей глобалістичних процесів досліджені у працях таких вітчизняних вчених, як: О. Л. Валевський, М. М. Гончар, Ф. М. Кирилюк, Т. С. Стародуб, Є. М. Суліма та М. А. Шепелев. До сучасних світових дослідників глобалістичних процесів слід віднести: Х. Апхайера, Дж. Сороса, В. Фесселялиш та М. Юргенсмейера. Також слід відзначити потужний імпульс, заданий дослідженням глобальних проблем сучасності Римським клубом з кінця 1960-х рр. ХХ ст.

Мета роботи – проаналізувати екзогенні виклики, які постають перед Іспанією та загрожують її національним інтересам в контексті глобалізації.

Викладення основної частини дослідження. Національний інтерес

характеризується, як комплексна, глибока і стратегічно важлива категорія. Зазвичай, певна стабільність інтересів не порушується навіть в умовах наймасштабніших змін у політиці. Це можна виправдати тим, що в структурі національного інтересу є об'єктивний зміст, який можна вважати його суттю, певним ядром, яке залишається незмінним, попри нашарування, які привносить специфіка часу і минуці особливості політичної еліти. У цьому глибинному контексті, національний інтерес можна визначити, як фундаментальний принцип забезпечення життєдіяльності держави, дотримання якого дає їй змогу не тільки зберігати територіальну цілісність, але й відкриває надійні перспективи подальшого розвитку.

Формула визначення національних інтересів Іспанії схожа з формулою інших європейських країн і тим, що відбувається в інших суспільствах, але цей збіг не є повним. Наприклад, другою світовою мовою після мандаринської (офіційної китайської) є іспанська (англійська – 3 місце). Нею говорять 400 млн. чол. для яких вона рідна, та ще 100 млн. , для яких іспанська є другою офіційною або вивченою мовою[3]. Історична близькість з країнами Латинської Америки також відрізняє Іспанію та розмах її інтересів від будь-якої іншої країни світу.

Появу терміна «глобалізація» пов'язують з ім'ям американського соціолога Р. Робертсона, який в 1985 р. дав глумачення цьому доволі суперечливому міжнародному процесу. Тож глобалізація - це процес спільно зростаючого впливу різних факторів міжнародного значення (економічних і політичних зв'язків, культурного та інформаційного обміну) на соціальну дійсність в окремих країнах. Враховуючи той факт, що глобалізаційні процеси в світі є комплексним явищем, слід виокремити позитивні та негативні риси цього феномену. До позитивних рис слід віднести:

- вільний обмін і вільна циркуляція капіталів служать націям, які володіють розвиненими соціально-політичними структурами і кваліфікованою робочою силою;

- глобалізація світової економіки створює серйозну основу вирішення загальних проблем людства;

- сприяє поглибленню спеціалізації і міжнародного поділу праці. В таких умовах більш ефективно розподіляються кошти і ресурси, що в результаті сприяє підвищенню середнього рівня життя і розширенню життєвих перспектив населення (при більш низьких для нього витратах);

- глобалізація сприяє загостренню міжнародної конкуренції, посилюючи яку, стимулює подальший розвиток нових технологій і розповсюдження їх серед країн. В умовах глобалізації темпи зростання прямих інвестицій набагато перевершують темпи зростання світової торгівлі, що є найважливішим чинником у трансферту промислових технологій, утворення транснаціональних компаній, що безпосередньо впливають на національні економіки;

- глобалізація сприяє туризму, адже полегшує природний потік людей, які вже майже в будь-якій країні зможуть відчути себе у звичній для їх культури обстановці та харчуватися звичною їжею;

- глобалізація – це культурний «посол» кожної видатної культури в світі: фаст-фуд, китайська кухня, японське чаювання, «Apple» тощо.

З урахуванням всіх вищенаведених переваг глобалізаційних процесів, для більш комплексного дослідження з проблематики статті, слід виокремити негативні риси цього процесу. Економічна глобалізація згідно засад ультраліберальної

ідеології інтенсифіковано шукає нові резерви. З огляду на це, існує реальний ризик поступового применшення національної політичної влади на користь диктату міжнародної економічної потужності. Реальним фактом постає те, що національні уряди, сформовані на основі демократичного вибору, втрачають свою вагу перед обличчям потужних ТНК, річні бюджети яких виявляються непомірно більше бюджетів більшості країн, що перебувають під загрозою втрати свого суверенітету. Головною ідеологією міжнародних відносин ХХІ ст. стають гроші, акції, ціни папери, тощо.

Проте, головна проблема полягає в тому, що ліберальна економіка в пошуках максимальної вигоди прагне інвестувати капітали в країни, що розвиваються, де привабливими є низька заробітна платня і слабкі податкові вимоги. Завдяки такому вільному обміну, розвиток колишніх країн третього світу відбувається на шкоду народам багатьох країн і їх рівню життя. Актуальним прикладом є екзогенна загроза з боку масової міграції румун до Іспанії, яка не покращує розвиток та добробут жодної із сторін.

Враховуючи це, слід зазначити, що тотальне утвердження принципів вільного ринку тягне за собою низку негативних наслідків. В масштабі планети з'являються транснаціональні економічні системи надзвичайної ефективності, фінансова потужність яких значно перевищує фінансову потужність деяких держав, що входять в ці системи. У той же час всередині найбільш впливових економічних систем утворюються групи впливу, здатні орієнтувати вибір діючих урядів на користь власних інтересів. Тому, дослідники-глобалісти часто відзначають, що економічна глобалізація посилює нерівність між розвинутими країнами та рештою світу і що вона є чинником зростання бідності в країнах, що розвиваються.

На останньому зібранні Римського клубу 7 травня 2012 р. доповідач Йорген Рандерс, співзасновник проекту «World3», представив свою «2052: Глобальний прогноз на найближчі сорок років», протягом якого довів, що головна роль – за глобальним потеплінням. Ця глобальна проблема посилиться до середини ХХІ ст. і обернеться посухами, повеннями та пожежами, нестачею продовольства, зростанням нерівності та глобальними конфліктами. Після низки кропітких досліджень, а також на основі особистих науково-аналітичних внесків більш ніж 30 дослідників глобалістики, Й. Рандерс прийшов до такого висновку:

- процес адаптації людства до обмежень на планеті вже розпочався, проте, людська реакція є і буде занадто повільною.
- домінуюча, на даний час, глобальна економіка, особливо в Сполучених Штатах, буде стагнувати.
- Бразилія, Росія, Індія, Південна Африка і десятки провідних країн з економікою, що розвивається (називається «BRISE» у звіті) будуть прогресувати.
- Китай стане прикладом успішності, завдяки своїй здатності діяти рішуче.
- нажалі, в 2052 р. на Землі все ж таки буде 3 млрд. бідних.
- глобальна популяція досягне свого піку в 2042 р. через падіння народжуваності в міських районах.
- світовий ВВП буде зростати набагато повільніше, ніж очікувалося, через повільне зростання продуктивності праці в розвинених країнах.
- концентрація CO² в атмосфері буде зростати і досягне +2 °С в 2052 р.; та

+2,8 °C в 2080 р., який цілком може спровокувати невідворотні зміни клімату[5].

Виходячи з аналітичних висновків Й. Рандерса, слід зробити висновок, що Іспанія не буде займати передове місце у світовій політиці у найближчі 40 років, яке дістанеться Китаю. Негативним екзогенним впливом постануть: глобальне потепління стане екологічним викликом, особливо для південних провінцій Андалусії та Естремадури, середньорічна температура яких є 18,5 °C, а влітку іноді досягає 46°C в Кордові та Севільї; бюджет Іспанії вкрай обмежений для вирішення глобальних екологічних проблем, тому уряд Королівства буде вкрай пасивно ставитися до цього питання, що згодом потягне за собою суттєві ускладнення; ВВП Іспанії буде таким, що тяжіє до середнього показника, і не буде мати тенденцію до суттєвого зростання; іспансько-китайські відносини піднімуться на більш преферентивний щабель і набудуть широкого розгалуження.

Проте, австралійський фізик Грем Тернер, аналізуючи об'єктивні екологічні тенденції, припускає, що все станеться ще раніше, ніж передбачає Й. Рандерс, і не через потепління, а в результаті виснаження доступних джерел нафти. Розвиток продовжиться до 2015 р., але слідом почнеться спад, тому що доступна нафта закінчується, а недоступну (наприклад, з dna океану) добувати дуже дорого. Найімовірніше, буде цілий комплекс факторів, які водночас посилюватимуть самі себе і набудуть системного характеру. Незалежно від Г. Тернера до такого ж висновку приходить PBL, голландське Агентство з оцінки стану навколишнього середовища[6].

З метою отримання найбільш глибокого уявлення про місце і роль Іспанії багатоглядному процесі сучасних міжнародних відносин, враховуючи особливості політичного, економічного і соціального розвитку Королівства, слід проаналізувати всі об'єктивні наслідки глобалізаційних процесів, що торкнулися Іспанії.

Фундаментальним показником рівня впливу глобалізаційних тенденцій є Індекс Глобалізації КОЕ, який був створений у 2002 р. при Швейцарському економічному інституті (Swiss Economic Institute) і Федеральному швейцарському технологічному інституті (Swiss Federal Institute of Technology). Керівником і ідеологом проекту став професор економіки університету Рупхерт-Карлсен, Німеччина (Ruprecht-Karls-University Heidelberg, Germany) Аксель Дреер (Axel Dreher).

Згідно з принципів проекту, керівники визначають глобалізацію як процес, який руйнує національні кордони, інтегрує національні економіки, культури, технології та управління. Цей процес також створює складні відношення взаємозалежності і взаємозв'язку, опосередковані через різноманітні потоки, що включають людей, капітал, ідеї і т.д. У зв'язку з цим індекс включає в себе змінні, що вимірюють політичні, економічні та соціальні аспекти глобалізації. Додатково до вищезазначених показників, ще розраховується загальний індекс глобалізації країни, ґрунтуючись на особливостях економічних потоків, економічних обмеженнях, даних про рух інформації, особисті контакти і культурну близькість.

Таким чином, слід навести такі дані звіту КОЕ-2012 відносно Іспанії, в якому дослідники вивчали показники 208 країн з 1970-2009 рр.:

- За індексом глобалізації Іспанія займає 16 місце;
- За індексом економічної глобалізації - 24 місце;
- По індексу соціальної глобалізації - 18 місце;
- По індексу політичної глобалізації - 5 місце[4].

Спираючись на вищевикладені цифри, Іспанію слід характеризувати, як впливового конкурентоспроможного суб'єкта міжнародних відносин, генератора та виробника нових технологій, держави що модернізує свою економіку на інноваційній основі і займає гідне передове місце в системі світових господарських зв'язків.

Для найбільш об'єктивного і комплексного дослідження рівня впливу глобалізаційних процесів на формування теоретико-концептуальних основ національних інтересів Іспанії, слід провести короткий компаративний аналіз переваг і недоліків вищевказаних процесів щодо Королівства.

Головним пріоритетним аспектом глобалізаційних процесів, який позитивно впливає на національні інтереси Іспанії, слід назвати інтеграцію в сучасний економічний простір. Глобалізаційні процеси стали стимулом для Іспанії для переходу на якісно новий рівень міжнародного економічного співробітництва, після багаторічної ізоляції. Багаторівнева участь іспанських ТНК в системі світогосподарських зв'язків зарекомендувало нову демократичну Іспанію, як конкурентоспроможного, надійного партнера з різноманітною продукцією вищої якості європейського стандарту. Тепер такі компанії, як «Endesa», «Telefónica» і «Iberdrola» очолюють список найвпливовіших компаній світу у всіх міжнародних рейтингах, банки «Santander» і «BBVA» мають філії в більш ніж 20 країнах світу, а леонця Амансіо Ортегу в червні 2012 р. «Bloomberg» визнав найбагатшою людиною Європи і 5-им у світовому рейтингу.

Головною проблемою для іспанської економіки, послабленої кризою, інфляцією, падінням ВВП, дефіцитом держбюджету і безробіттям, є повільне зростання загальної продуктивності праці. Основною причиною цього процесу виступає недостатність зусиль по нарощуванню людського інтелектуального потенціалу, а також скорочення вкладень у сферу освіти, підготовки кадрів і науки. Слід акцентувати увагу на тому, що наукове експертне співтовариство Іспанії, підготувало відкритий лист Прем'єр-міністру Іспанії Маріано Рахою з вимогою припинити скорочення дотацій держбюджету на 2013 р., а навпаки збільшити фінансування сфери науки та освіти. Відкритий лист іспанців підтримали тисячі вчених з усього світу, і автор даної статті висловивши розуміння і солідарність, також поставила свій підпис.

Висновки. Отже, на підставі аналізу теоретичних розвідок з проблематики статті, виходячи з переваг та недоліків глобалізаційного процесу, що безпосередньо впливають на національні інтереси Королівства, авторка формулює такий висновок. Національні інтереси – це суб'єктивні інтереси держави, що продиктовані внутрішніми потребами країни для успішного, незалежного існування на міжнародній арені. Їх головним змістом є забезпечення держави необхідними ресурсами: політичними, економічними, військовими та культурними, для гармонійного функціонування. Рівень самозабезпеченості цими ресурсами можна вважати рівнем зовнішньополітичної самостійності.

До екзогенних викликів, що постали перед Іспанією та загрожують її національним інтересам слід віднести: економічні - загальносвітовий спад продуктивності праці; екологічні – глобальне потепління; соціальні – зростання бідності у світі, що обумовлює масову міграцію зі Східної Європи, країн Магрибу та Латинської Америки; політичні: зростання впливу ТНК, які пригнічують зростання

державного капіталу.

Загалом, глобалізаційні процеси об'єктивно впливають на Іспанію, деяким чином сприяючи просуванню національних інтересів Королівства, а деяким обмежуючи їх. У контексті поточної фінансово-економічної кризи екзогенні фактори глобалізації негативно впливають на динаміку зростання державних показників, так як ефективним виходом з рецесії має стати саме якісне вкладення коштів і ресурсів у національну економіку, а не зростання іспанських прямих іноземних інвестицій закордон і відтік національного капіталу.

Література:

1. Федорова К. О. Іспанія у пошуках виходу з політико-управлінської кризи крізь призму процесів глобалізації / Матеріали Круглого столу: Тенденції міжнародних відносин в умовах глобальних економічних трансформацій // 20.02.2012. К.: ICEMB, 2012. - 44 с. - С.: 27-30.
2. Федорова К. О. Теоретико-концептуальні засади дослідження динаміки національних інтересів / Матеріали міжнародної наукової конференції «Осінні наукові читання - 2012», 28.11.2012// К.: «НАИРИ», 2012. – 109 с. – С.: 6-11.
3. El Español en el mundo / Vaucanson, від 10.11.2012 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.vaucanson.org/espagnol/linguistique/lenguas_mundo.htm
4. KOF Index of Globalization / KOF, ETH Zürich, від 15.12.2012 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch>
5. The Count-Up To 2052: An Overarching Framework For Action / The Club of Rome, 07.05.2012 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.clubofrome.org/?p=703>
6. Worstall T. The Club of Rome's Limits to Growth Updated: Entirely Bizarre / Forbes.com, 4.09.2012 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.forbes.com/sites/timworstall/2012/04/09/the-club-of-romes-limits-to-growth-updated-entirely-bizarre/>